

T R U

N S V LIIDU AJALOO KATEEDER

REVOLUTSIOONILINE KOHUS
OKTOOBRIREVOLUTSIOONI LÄBI-
VIIMISE PERIOODIL EESTIS
(OKT. 1917 - VEEBR. 1918)

v ä i s t l u s t ö ö

Töö teostaja: Endel K u k k
ajaloo osak. IV kursus

Juhendaja: vanemõpetaja K+Sillivask

Tartu, 1955

S I S S E J U H A T U S .

Kohus on osa riigiaparaadist ja tema tegevus õigusemõistmisel tähendab riikliku valitsemise teostamist. Nõukogude kohus nagu riiki on proletariaadi diktatuuri tööriistaks. "Proletariaadi diktatuur on revolutsiooniline võim, mis toetub vägivallale kodanluse üle"¹⁾.

Nõukogude riigi esimeseks funktsiooniks ta arengu esimesel faasil, nagu märkis J.V.Stalin, on: "... kukutatud klasside mahasurumine omal maal,"²⁾ kusjuures "... meie riik surus maha ekspluataatorliku vähemiku töötava enamiku huvides, kuna eelnenud riigid aga surusid^{maha} ekspluateeritava enamiku ekspluataatorliku vähemiku huvides"³⁾. Siit tuleneb nõukogude riigi ja ka nõukogude kohtu printsipiaalne erinevus kodanlikust riigist ja kohtust.

Kohe peale Oktoobripööret asus Eesti võitnud proletariaat purustama kodanlikku riigiaparaati, likvideerima kodanlikku kohust, sõjaväge ja miilitsat ning looma nende asemele uut, nõukogude riigiaparaati. Purustades kodanliku riigiaparaadi hävitas proletariaat ka vana kohtu, mis oli kodanluse diktatuuri

1) Stalin, J.V., Teosed, 6.kd., lk.112.

2) Stalin, J., Leninismi küsimusi, lk.563.

3) Samas.

tööriistaks ja lõi uue, revolutsioonilise kohtu, mis oli suunatud kodanluse ja mõisnike vastupanu murdmisele ning töötavate rahvahulkade kasvatamisele revolutsioonilise seaduslikkuse vaimus.

Uute revolutsiooniliste kohtute asutamine ja vana kodanliku kohtu lammutamine algas Eestis nagu teisteski Venemaa osades juba enne nõukogude valitsuse dekreete kodanlik-bürokraatliku kohtuaparaadi likvideerimisest ja uute kohtute rajamisest.

Esimesteks nõukogude kohtuteks Eestis olid revolutsioonilised tribunaliid. Rahvakohtute loomisele asuti hiljem, ja peatselt algava saksa okupatsiooni tõttu ei jõutud neid veel tegevusse rakendada. Mõningad autorid on püüdnud väita, nagu oleksid rahvakohtud Eestis juba tegutsenud, mida aga säilinud materjalid ei kinnita.

Käesolevas ajaloolises lühilülevaates on püütud valgustada revolutsioonilise kohtu tegevust Eestis, kusjuures on käsitatud ka selle kohtu loomisega seoses olevaid probleeme.

Töö on kirjutatud põhimiselt Eesti proletaarses ajakirjanduses leiduvate materjalide põhjal. Seetõttu on revolutsioonilise kohtu tegevust saadud näidata peamiselt Eesti suuremates keskustes (Tallinn, Tartu, Narva, Võru).

Töö kirjutamist raskendas asjaolu, et revolutsioonilise kohtu tegevust Oktoobrirevolutsiooni läbiviimise ajajärgul Eestis ei ole seni põhjalikumalt käsitletud, piirdudes vaid mõningate üldiste seisukohtadega. Omati peaks revolutsioonilise kohtu ajalugu huvitama nii juriste kui ka ajaloolasi.

I REVOLUTSIOONILISE TRIBUNALI ASUTAMINE
JA TEGEVUS SUURE SOTSIALISTLIKU OKTOOBRIREVOLUT-
SIOONI LÄBIVIIMISE AJAL EESTIS.

1917.a. veebruaris kukutati Venemaal tsaarivalitsus. Kujunes välja kaksikvõim. Tööraha saadikute nõukogude kõrvale asus kodanlik Ajutine Valitsus.

Loomulikult ei muutnud kodanliku Ajutise Valitsuse võimuletulek tsaristliku kohtu klassilis-kodanlikku iseloomu. Kohtud jäid esialgu puutumata ja jätkasid tegevust endises koosseisus ning endiste seaduste alusel.

Kohe peale Veebruarirevolutsiooni asus Venemaa töötav rahvas nõudma tsaariaegsete kohtute ümberkorraldamist ja demokratiseerimist. Ka Eesti tööraha saadikute nõukogud toetasid neid nõudmisi.

25.aprv 1917 asutati Tallinna Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogude juurde kohtu administratiivseksioon ja talle alluvana juurdluskomisjon. Sektsiooni ülesandeks oli kohtute töö kontrollimine ja jälgimine, et ära hoida kohtute muutumist revolutsioonivastase võitluse relvaks.¹⁾

Samasugused sektsioonid loodi ka Tartu, Narva ja Haapsalu nõukogude juurde. Kõige sagedamini tuli neil sektsioonidel

1)

Miller, V., Esimeste nõukogude kohtute organiseerimine Eestis, Edasi nr. 29, 5.02.1949.

arutada mõisnike ja talupoegade-rentnike vahelisi tüliküsimusi. Mõisnikud püüdsid endiselt omavolitseda talupoegade arvel, toetudes edasi kehtivaile tsaarivalitsuse-aegsetele seadustele ja klassikohtutele.

1917.a. suvel saabus kohalikele nõukogudele Eestis talupoegadelt palju kaebusi mõisnike vastu rendi tõstmise või maa äravõtmise pärast. Näiteks arutas 1917.a. suvel Tartu Nõukogu Puurmani ja Luunja valla talupoegade kaebusi ja saatis oma voliniku kohapeal küsimust lahendama.¹⁾

Töötav rahvas nõudis vana tsaarikohtu ärakaotamist ja uue demokraatliku kohtu loomist. Ajalehes "Kiir" kirjutatakse: "Töölised ei usalda vana" kohust - kohtu-uurijad ja prokurörid tuleb peaaegu viimseni ära tagandada"²⁾. Edasi nõutakse samas, et iga kodanik, kel on valimisõigus, võiks olla valitud kohtunikuks.

Töötavate hulkade surve oli Ajutine Valitsus 4.mail 1917 sunnitud välja andma määruse uute valitud rahvakohtute loomisest (seni teostas kohtunike nimetamist kohtuminister). Kuid isegi see olukorda mitte sugugi muutev määrus jäi enamikus ainult paberile. Tallinnas asutati Tallinna linnavolikogu ot-susel ajutised valitud rahvakohtud alles 12.okt. 1917.a., ja siis mitte niivõrd olukorra parandamiseks õigusemõistmisel, kui revolutsioonivastase võitluse organina. Uuteks kohtunikeks valiti tagasi vanad tsaari kohtunikud või nende asemele

1) Edasi nr. 29, 5.02. 1949.

2) Kiir nr. 63, 12.06. 1917.

eesti kodanlikud advokaadid. Kohtumõistmine jätkus endist viisi - vanade seaduste alusel ja tsaariaegsete kohtute juures kasvatatud juristide poolt. Kodanike võrdõiguslikkusest neis kohtutes ei saanud loomulikult juttugi olla.

Nii ei teinud Ajutine Valitsus oma olemasolu kestel õieti midagi tsaarikohtu muutmiseks. Ainult kohtuasjade arutamine võis nüüd toimuda eesti keeles.

Alles pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu, pärast proletariaadi diktatuuri kehtestamist oli võimalik asuda vana kohtu lammutamisele ja uue tõeliselt demokraatliku kohtu rajamisele.

1. Revolutsioonilise Tribunali asutamine Eestis.

25.oktoobril 1917.a. saavutas Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon võidu Petrogradis. Eestis võitis proletaarne revolutsioon võrdlemisi kergesti. Eesti kodanlus ei suutnud takistada nõukogude võimu triumfikäiku. Eesti töörahvas koos kogu Venemaa töötavate hulkadega asus bolševike partei juhtimisel kindlustama Oktoobrirevolutsiooni võitu ja kehtestama nõukogude võimu.

Et kindlustada nõukogude võimu, oli kõigepealt vaja lammutada vana, kodanlik, proletariaadi diktatuuriks kõlbmatu

riigiaparaat ja luua uus, nõukogude riigiaparaat.

Eestis asuti kohe kodanluse võimuorganite - maanõukogude ja maavalitsuste, linna- ja vallavolikogude laialisaatmisele ning nende asemel töörahva saadikute nõukogude valimisele.

Kodanluse relvastatud organisatsioonid, samuti ka endine miilits, keda Ajutine Valitsus oli kasutanud rahvavastase tööriistana, saadeti laiali. Töörahva võimu kindlustamiseks laiendati Punakaardi tegevust.

Üheks esimeseks nõukogude võimu sammuks oli ka vana kodanliku kohtuaparaadi hävitamine ja uue revolutsioonilise kohtu loomine.

Oma olemasolu esimestest päevadest peale tuli nõukogude võimul pidada halastamatut võitlust kontrrevolutsiooniga. See võitlus nõudis kange revolutsioonilisest korrast ja distsipliinist kinnipidamist, mida pidi kindlustama ka uue revolutsioonilise kohtu tegevus.

Revolutsioonilise korra säilitamiseks ja nõukogude korra kindlustamiseks algas uute revolutsiooniliste kohtute loomine töötavate masside initsiatiivil juba enne nõukogude valitsuse kohust puudutavate dekreetide ilmumist ¹⁾.

Juba 24.oktoobril 1917 arutas Eestimaa Revolutsiooniline Sõjakomitee seoses ülestõusu läbiviimise viimaste ettevalmistustega ka revolutsiooniliste tribunalide asutamise küsimust

1)
Карев, Д.С., Советское судостроительство,
Москва 1951, стр. 60.

ja läkitas tribunalide organiseerimiseks oma esindaja Nõukogu administratiiv-juriidilise sektsiooni juurde. Veel samal päeval asutati Revolutsiooniline Sõjakomitee juurde revolutsiooniline tribunal¹⁾.

26.oktoobril avaldas Revolutsiooniline Sõjakomitee üleskutse, milles teatati Oktoobri relvastatud ülestõusu võidust Petrogradis ja võimu üleminekust Eestis Revolutsioonilise Sõjakomitee kätte. Üleskutses on ka öeldud: "Sõja-Revolutsioonilise komitee juurde on Revolutsiooniline Tribunal asutatud. Ainult sel tribunalil on volitus isikute üle kohut mõista, keda vasturevolutsioonilisuses süüdistatakse"²⁾.

Eestimaal Revolutsioonilise Sõjakomitee Revolutsiooniline Tribunal koosnes kolmest isikust ja alustas oma tegevust 3.nov. 1917.

Ka mujal Eestis hakati revolutsiooniliste sõjakomiteede juurde asutama revolutsioonilisi tribunale.

Rakveres asutati üheaegselt Revolutsiooni komiteega ka Revolutsiooniline Tribunal. "Tallinnast sõitis kohale sm Räs-tas, kes siin seltsimeestele juhatusi andis, kuidas alguses tuleb tegutseda. Esiteks sai "revolutsiooniline komitee" organiseeritud, siis tööliste kontrollkomitee ja veel tribunal. Kõigil eelpool nimetatud organisatsioonidel oli nüüd tööd ööd kui päevad,"³⁾ kirjutas üks revolutsioonist osavõtja oma mälestustes.

1) Установление Советской власти на местах в 1917-1918 годах, Москва 1953, lk.482.

2) "Tööline" nr.88, 27.10. 1917.

3) "Proletaarne Revolutsioon Eestis", nr.4, 1928.

Samuti loodi revolutsioonilisi tribunale ka Eesti väiksemates keskustes. Näiteks Aseris moodustati tribunal "ajutise revolutsioonilise kohtu" nime all. "Võim võeti revolutsioonilisel teel oma kätte, asutati ajutine revolutsioonikomitee, ajutine revolutsiooniline kohus ja valiti miilits,"¹⁾ kirjutas "Tööliste" korrespondent Aserist.

Nii asutati kohe peale kodanluse kukutamist ja nõukogude võimu kehtestamist Eestis revolutsiooniliste sõjakomiteede juurde revolutsioonilised kohtud mitmesuguste nimetuste all. Eestis nagu teisteski Venemaa läänekubermangudes nimetati neid revolutsioonilisteks tribunalideks.

Esimeste revolutsiooniliste tribunalide tegevusest Eestis on väga vähe teateid. Näiteks Tallinna Revolutsioonilise Tribunali esimene protokoll on pärit 14. detsembrist 1917. Võib arvata, et nad esialgu ei tegutsenudki, sest revolutsiooni käigus ei jõutud asju tribunalide kätte arutamiseks anda. Need lahendati otsekohe revolutsiooni käigus, nagu näiteks 18. novembril Tartus.

Uue, revolutsioonilise kohtu loomine otsustas ette kodanliku kohtu likvideerimise küsimuse.

Endised rahvakohtud lõpetasid enamikus oma tegevuse. Ainult mõnes kohas, peamiselt Ajutise Valitsuse 1917. aasta 4. mai määruse alusel valitud ajutised rahvakohtud jätkasid tegevust. Näit. Narva Ajutine kohus tegutses kuni rahvakohtu

1) "Tööline" nr.103, 14.11. 1917.

1)
moodustamiseni, arutades peamiselt kriminaalkuritegusid.

Revolutsiooniliste tribunaliide loomisel ilmnes sotsiaalistliku revolutsiooni suur loov jõud. Revolutsioonilised tribunaliid - proletariaadi diktatuuri esimesed kohtuorganid - loodi just revolutsiooniliste rahvamasside initsiatiivil. V.I.Lenin hindas kõrgelt seda masside initsiatiivi, kirjutas des, et revolutsioonilised massid asusid "... pärast 1917.aasta 25.oktoobrit õigele teele ja tõestasid revolutsiooni elujõudu, hakates omahanda, töölis- ja talurahva kohtuid asutama juba enne igasuguseid dekreete kodanlik-bürokratliku kohtuaparaadi laiali saatmise kohta" ²⁾.

Esimene nõukogude valitsuse kohtudekreet avaldati 24.nov. 1917.aastal. ³⁾

Selles V.I.Lenini poolt allakirjutatud kohtudekreedis öeldakse:

"Ära kaotada seni olemasolevad üleüldised kohtuasutused, nagu ringkonnakohtud, kohtupalatid ja Valitsev senat kõigi departemangudega, sõja ja mereväekohtud, olgu mis nimetused tahes, samuti kaubanduskohtud, kõigi nende asemele seada kohtud, asutatud demokraatlike valimiste alusel (art.1).

Seisma panna olemasolevate rahtakohtunike instituudi tegevus, - seades rahtakohtunike asemele, keda seni mitte otse-

1) vt. Edasi nr.8, 25.01. 1918.

2) Lenin, V.I., Teosed, 27.kd., lk.237.

3) Собрание узаконений и распоряжений Рабочего и Крестьянского правительства, nr.4, 12.12. 1917.

kohestel¹⁾ valimistel valiti, kohalikud kohtud..." (art.2).

Kohalike kohtute tegevus piirati kriminaalkuritegudega, mille eest võis määrata karistust mitte rohkem kui 2 aastat vabadusekaotust ja tsiviilasjadega hagi suurusega kuni 3000 rubla.

Rahvakomissaride Nõukogu 24. novembri kohtudekreet lõi peale kohalike kohtute ka teise nõukogude justiitsi haru - revolutsioonilised tribunaliid.

"Võitluseks kontrerevolutsiooniliste jõududega revolutsiooni ja tema saavutuste kaitsmise abinõude tarvitamisele võtmise juhul nende vastu, aga samuti asjade lahendamiseks võitluseks marodöörluse ja röövimise, sabotaaži ja muude kaupmeeste, töösturite, ametnike ja teiste isikute kuritarvituste vastu, asutatakse tööliste ja talupoegade revolutsioonilised tribunaliid küberrmangu ja linna... nõukogude poolt valitud koosseisuga 1 esimees ja 6 järjekorralist kaasistujat."

Rahvakomissaride Nõukogu kohtudekreet pühendas revolutsioonilisele tribunaliile ainult ühe artikli. Sellepärast anti 19. detsembril 1917 Kohtu Rahvakomissariaadi poolt välja täiendav instruktsioon¹⁾.

Selle instruktsiooni järele anti revolutsioonilistele tribunaliidele läbivaatamiseks kontrerevolutsiooniliste kuritegude, spekulierimise, nõukogude võimu dekreetide rikkumise, teenistuslike seisukohtade kuritarvituste, ajakirjanduse kasu-

¹⁾ Новый народный суд / Декреты, положения и инструкции / Москва, 1918.

tamise teel teostatud kuritegude jms. asjad.

Instruktsioon määras kindlaks karistusviisid, mida revolutsiooniline tribunal võis rakendada, juhindudes vastavast olukorrast ja revolutsioonilisest südametunnistusest. Revolutsioonilised tribunalid ei omanud õigust rakendada surmanuhtlust.

Tribunali koosseis komplekteeriti järgmiselt: tribunali esimees ja tema 2 asetäitjat valiti kohaliku nõukogu poolt 3 kuuks. Kaasistujad valiti üheks kuuks järgmiselt: kodanike üldisest nimekirjast, kes omasid õigust olla kaasistujateks, koostas kohaliku nõukogu täitevkomitee loosimise teel 40 kaasistuja kohta nimekirja, 6 inimesest nende seast pidid osa võtma revolutsioonilise tribunali järjekorralistest istungitest.

Niisugune komplekteerimine kord ei suutnud alati kindlustada tribunalidele poliitiliselt kindlat koosseisu, tuues sisse juhuslikku elementi.

Vastavalt instruktsioonidele olid revolutsioonilise tribunali istungid avalikud. Süüdistajateks ja kaitsjateks võisid olla kõik mõlemast soost täisõiguslikud kodanikud. Revolutsioonilise tribunali juurde asutatud "õigusekaitsjate" kolleegiumis koosseisust võis tribunal määrata ühiskondliku süüdistaja.

Revolutsioonilise tribunali otsused olid lõplikud.

Rida instruktsioonis ära näidatud seisukohti ei võinud kindlustada revolutsiooniliste tribunalide kui revolutsioonile kõige ohtlikumate kuritegudega võitlust pidavate organite otsustavat tegevust.

Instruktsioon revolutsioonilistele tribunalidele oli välja antud kohtu rahvakomissari, vasakpoolse esseeri Steinbergi poolt. Esimene revolutsiooniliste tribunalide esimeeste kongress 30.okt. 1918 andis hinnangu Steinbergi tegevusele. Kongress märkis, et Steinbergi komissariaat on süüdi protsessi dekoratiivse külje üleliigses suurendamises, mis väljendus suure loosimise teel 40 kaasistujast koosneva aparaadi loomises ja tribunalide õiguste piiramises karistuse kindlaksmääramisel, mis oli vastuolus tribunalide ülesannetega ¹⁾.

Kuid hoolimata vigadest oli instruktsiooni ilmumisel suur tähtsus ja ta sai aluseks revolutsiooniliste tribunalide loomisele üle maa.

Peale Rahvakomissaride Nõukogu esimese kohtudekreedi avaldamist asuti ka Eestis uute kohtute moodustamisele. 27.nov.1917 andis Eestimaa Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee linna ja maakonna nõukogudele korralduse asuda rahvakohtute ja revolutsiooniliste tribunalide loomisele. ²⁾ Vastavalt Kohtu Rahvakomissariaadi instruktsioonile 19.detsembrist 1917 algas ka Eestis 7-liikmeliste tribunalide moodustamine.

Revolutsioonilise Tribunali komplekteerimise näiteks võib tuua Eestimaa Tööraha Saadikute Nõukogu Revolutsioonilise Tribunali, millele allusid tähtsamad kontrrevolutsioonilised kurted kogu Eestist.

1) Кожевников, М. В., История советского суда, Москва, 1948, lk. 47-48.

2) vt. Rahvaleht nr. 30, 28.11.1917

Tallinna kohalikud sõjaväe ja laevastiku üksused, ametiühingud ja vanemate kesknõukogud valisid oma esindajad, kelle seast Eestimaa TSN Täitevkomitee valis 40 revolutsioonilise tribunali kaasistujat. Tribunali komplekteerimise kohta teatas "Tööline" 11.dets. 1917 järgmist: "Eesti revolutsioonilise tribunali liikmeteks kinnitati 7.dets. Eesti- t. ja s.s.n. täidesaatva komitee poolt teise Eesti polgu poolt soovitatud selt-simehed... Peale nende tuleb ametiühingutel ja vanemate kesknõukogudel enda esitajaid sinna saata"¹⁾.

12.dets. 1917 teatas "Tööline" revolutsioonilise tribunali esimehe valimisest ja 40 kaasistuja kinnitamisest, kelle hulgast 6 inimest võtsid tribunali järjekorralistest istungitest osa.

Maakondade revolutsioonilistesse tribunaliidesse valis iga vallanõukogu ühe kaasistuja. "Iga valla Tööraha Nõukogu valib ühe kõrvalistuja, kelle järjekord loosi läbi kindlaks määratakse... Selleks, et Revolutsiooniline Tribunal tööd saaks alustada, tuleb valdadel kohe kaasistujad valida"²⁾, teatas "Tööraha HÄäl".

Tribunalide juurde moodustati ka uurimiskomisjonid. Samuti olid tribunalide juures olemas kaitsjate ja süüdistajate institutsioonid.

1917.aasta detsembri ja 1918.aasta jaanuari jooksul moodustati uutel alustel kõigis linnades ja maakondades tribuna-

1) Tööline nr.126, 11.12. 1917.

2) Tööraha HÄäl nr.14, 29.12. 1917.

lid. Nii moodustati 19.dets. 1917 revolutsiooniline tribunal Narvas. Detsembri lõpul moodustati tribunal Haapsalus. Tegevust alustas tribunal siin 1918.a. jaanuari algul. "Tööd on küllalt, sest terve maakond kubiseb kasturevolutsionääridest,"¹⁾ teatakse sel puhul Haapsalust.

Samuti alustas tribunal tegevust Võrus. "Võru Sõja-Revolutsiooniline Tribunal on nüüd ainuke kohus Võrus. Tsaariaegseid kohtuid enam ei ole. "Tribunal halasta meie peale!" paluvad paksukõhuga kodanlased, kui on mõne töölise jalge alla talanud. Nüüd ei halastata enam kellegärg peale, kes on süüdi..."²⁾ kirjutati "Rahva Hääles".

Ka mõningad vallanõukogud otsustasid moodustada kohaliku tribunali. Näiteks otsustas Nehatu valla (Harjumaa) töörahva nõukogu asutada tribunali, millesse valiti 7 liiget.³⁾

Uue revolutsioonilise kohtu tööst tõmmati osa võtma laiad töötajate hulgad. Revolutsioonilistesse tribunalidesse valiti töölisi, soldateid ja kehvikuid. V.I.Lenin hindas väga kõrgelt töötavate hulkade kaasatõmbamist õigusemõistmisele. "Ainult niisugused kohtud, tingimusel, et nende tööst võtavad osa kõige laiemad töötava ja eksploateeritava elanikkonna hulgad, suudavad demokraatlikes vormides... saavutada seda, et distsipliini ja enesedistsipliini soovimine ei jääks paljaks sooviks. Ainult niisugused kohtud suudavad saavutada seda, et meil oleks revo-

1) Töörahva Hääle nr.16, 13.02. 1918.

2) Rahva Hääle nr.17, 16.02. 1918.

3) Tööline nr.9, 26.01. 1918.

lutsiooniline võim"¹⁾.

Uue revolutsioonilise, rahva enese kohtu loomisega hakkas muutuma mõisnike ja kodanluse võimutsemise ajast päritud töötavate masside arusaamine kohtust, kui millestki kroonulikult võõrast, vaenulikust.

Uus revolutsiooniline kohus, proletariaadi ja kehvatalu-rahva võimu organina teostas kohtumõistmist töötava rahva huvides. Revolutsioonilist kohut kui töörahva tahte väljendajat märkis ära Tartu revolutsioonilise tribunali süüdistaja Suuder rahvavaenlase Jansi kohtuprotsessil: "Harilikult astusid süüdistajatena juristid paberimapedega kaenla all, ules. Minul, kui revolutsioonilise rahva esitajal, ei ole tahtmist formaalse külje juures peatuda, vaid asja seisukohale asuda"²⁾.

Uues kohtus võisid süüdistajateks ja kaitsjateks olla kõik piiramata õigustega kodanikud. Seda õigust asusid ära kasutama kodanluse esindajad, esinedes revolutsioonilistes tribunaalides rahvavaenlaste "kaitsena". Kujunes tavaks, et revolutsiooniliste tribunaalide liikmeteks ja süüdistajateks olid töötava rahva liikmed, kaitsjatena esinesid aga kodanluse esindajad, vanad advokaadid ja juristid. Tänu niisugusele "kaitsel" pääses nii mõnigi rahvavaenlane kergema karistusega. Revolutsionäär A. Jea kirjutas oma mälestustes ühest Tartu Revolutsioonilise Tribunali istungist, kus Tartu paremad advokaadid ja profa professorid "suutsid oma kõneoskusega Tribunali peale mõjuda,

1) Lenin, V.I., Teosed, 27.kd., lk.193.

2) Edasi nr. 22, 11.02.1918.

et süüdlased vabaks lasti"¹⁾.

See muidugi ei tähenda, et revolutsiooni vaenlased oleksid alati pääsenud teenitud karistusest. Revolutsiooniline tribunal oli otsustavaks relvaks võitluses proletariaadi diktaatori kindlustamise eest.

Juhtivat osa uue revolutsioonilise kohtu loomisel etendasid bolševikud, kelle ideed olid saavutanud laialdase leviku massides.

Tuleb märkida, et revolutsiooniliste masside initsiatiiv ja kogemused uute õigusemõistmise organite loomisel kasutati ära juba esimese nõukogude kohtudekreedi koostamisel. Rahvakomissaride Nõukogu kohtudekreet tegi lõpuks vanale tsaarikohtule ja pani aluse uue revolutsioonilise kohtu loomisele. "Uut kohut oli eelkõige vaja võitlemiseks eksploatatorite vastu, kes püüavad taastada oma võimu..."²⁾, kirjutas V.I.Lenin.

1) Proletaarne Revolutsioon Eestis nr.7, 1927.

2) Lenin, V.I., Teosed, 27.kd., lk.192.

2. Revolutsioonilise tribunali tegevus Eestis.

Eesti kodanlus ja mõisnikud ei suutnud takistada nõukogude võimu võidukäiku, kuid ei loobunud ka vastupanu katsetest, kontrrevolutsiooniliste vandenõude sepitsemisest nõukogude võimu vastu. Kodanlus püüdis organiseerida sabotaaži, nagu postitelegraafi ametnike streik Tallinnas, organiseerida tööliste ja kehviktalupoegade tapmisi.

Koostöös balti saksa mõisnikega Eesti kodanlus püüdis organiseerida valgekaartlikke salku Tartus, Viljandis, Märjamaal ja mujal. Kodanluse ja mõisnike poolt teostati Püssi veretöö Virumaal, mõrv Tähtvere talus Tartumaal ja teisi vägivallatugusid. V.Kingissepp kirjutas sel puhul: "Tõnisonlaste "sõjariistus ülesastumine" Tartus sini-must-valge lipu vinnamisega raatuse torni, Püssi mürtsukatöö, Viljandi ratsaväepolk ja Märjamaa valgekaart, - need olid esimesed telliskivid millest 1918.a. jaanuaris lapitakse kokku Eesti vabariigi savist ja lad!"¹⁾

Peale taoliste kodanluse otseste kontrrevolutsiooniliste vastupanukatsete tuli nõukogude võimul võidelda veel spekulatsiooni, kodanluse, majandusliku sabotaaži, huligaansuse, varguse jms., mida kodanlus kasutas nõukogude võimu vastases võitluses.

1) Kingissepp, V., Kellele iseseisvus, kellele ike, lk.18.

Selline olukord nõudis nõukogude võimuorganitelt otsustavat võitlust kontrrevolutsiooni vastu. Tähtis koht selles võitluses pidi olema revolutsioonilisel tribunaliil. "Rahvas on oma revolutsioonilised kohtud asutanud - sinna need revolutsiooni kägistajad,"¹⁾ kirjutati "Töölises".

Kohtu rahvakomissari instruksiooniga 19. detsembrist 1917 olid kindlaks määratud revolutsiooniliste tribunaliide kompetentsi kuuluvad kuriteod ja vastavad karistusviisid. Selle järgi:

1. Revolutsioonilise Tribunali alla käivad isikud:
 - a) kes nõukogude võimu vastu organiseerivad mässu, talle ei allu ja kontrrevolutsioonilist kihutustööd teevad.
 - b) kahjustavad nõukogude aparaadi tööd (sabotaaž).
 - c) lõpetavad tarbeainete tootmise.
 - d) tegelevad toidu- ja tarbeainete hulgalise ülesotsimise ja varjamise, rikkumise või hävitamisega.
 - e) rikuvad seadusi, dekreete, määrusi.
 - f) tarvitavad võimu kuritegelikel eesmärkidel.
 - g) panevad toime kuritegusid ajakirjanduse alal.
2. Taoliste süütegude eest võib revolutsiooniline tribunal määrata järgmisi karistusi:
 - a) rahatrahv,
 - b) vangistus,
 - c) väljasaatmine,
 - d) Ühiskondliku noomituse avaldamine,

1) Tööline nr.130, 15.12. 1917.

- e) rahvavaenlaseks kuulutamine,
- f) kõigist või mõnedest poliitilistest õigustest ilma-
jätmine,
- g) varanduse konfiskeerimine,
- h) sunduslikele ühiskondlikele töödele mõistmine.

Nagu juba märgitud, loeti tribunali otsus lõplikuks. Ainult kohtupidamise määruste rikkumise juhul võis pöörduda kohaliku nõukogu poole süüasja uuesti läbivaatamiseks.

Süüasjade ülesvõtmine toimus kohtu, administratiiv-asutus-
te, ametnike, ühiskondlike organisatsioonide, partei, ameti-
ühingute liikmete ja eraisikute teadaandmisel.

Selline revolutsioonilise tribunali õiguste piiramine karistusviisi määramisel ei olnud kooskõlas tribunali ülesan-
netega ja ägeda revolutsioonilise võitluse olukorraga riigis. Olukord nõudis radikaalsemaid vahendeid võitluses kontrrevolut-
siooni mahasurumiseks. V. I. Lenin oma kirjas F. E. Dzežinskile
nõudis: "... erakorralisi abinõusid võitluseks kontrrevolutsio-
näärade ja saboteerijate vastu"¹⁾.

Revolutsioonilised tribunaliid, mis olid loodud kui spet-
siaalsed organid võitluseks kontrrevolutsiooni ja spekulatsioon-
niga, võtsid endale sageli ka üldiste kohtute funktsioonid. Nii näiteks Tartu tribunal, mis alustas tööd 1917. a. novembris, juba enne esimese kohtudekreedi avaldamist, võttis endale ka endiste rahukohtute funktsioonid ja arutas samuti tsiviilasju ning pisisüütegusid.

1) Lenin, V. I., Teosed, 26. kd., lk. 343.

Seepärast parema ülevaate saamiseks vaatleme kõigepealt revolutsiooniliste tribunaliide tegevust kontrrevolutsiooniliste kuritegude arutamisel.

a) Kontrrevolutsioonilised kuriteod.
=====

Kontrrevolutsioonilisteks kuritegudeks tuleb lugeda kõiki nõukogude riigivõimu vastu suunatud kuritegusid, millised olid üles loetud Kohtu Rahvakomissariaadi 19.novembri instruksioonis.¹⁾

Kontrrevolutsiooni vastu võitlemiseks andis Eestimaa Tööraha Saadikute Nõukogu Sõjakomitee rea määrusi. Näiteks Revolutsioonilise Sõjakomitee määrus ametnike sabotaaži kohta, kus öeldakse, et: "Kroonu ja seltskondlike asutuste ametnikud, kes tööd saboteerivad kuulutatakse r a h v a v a e n l a s - t e k s"²⁾. Kontrrevolutsiooniliste mässude ja väljaastumiste korral kuulutati välja piiramisreisukordi, teostati läbiotsimisi, mõisnike ja kapitalistide arreteerimisi, väljasaatmisi jne. Seoses toidulusraskustega keelati toiduainete väljavedu Eestist, toiduaineid raiskav puskariajamine, eriti teravat võitlust peeti aga spekulantidega.

Erakorraline olukord nõudis, et bolševike partei liikmed

1) vt. lk.19.

2) Tööline nr.136, 23.12. 1917.

ja punakaartlased ise peaksid rangelt revolutsioonilist distsipliini ja osutaksid revolutsioonilist valvsust. Nii kohustatakse revolutsioonilisi tribunale ja kohtuid bolševike partei Tallinna fraktsiooni poolt süüddolevatele partei liikmetele ja punakaartlastele määrama "kõige valjem (kolmekordne) karistus".¹⁾

Vaatleme Eestimaa Tööraha Nõukogu Revolutsioonilise Tribunali tegevust. Siin tulid arutusele peale Tallinna kõik tähtsamad kontrrevolutsioonilised kuriteod kogu vabariigist. Nii näiteks teatas "Tööline" 15.jaanuaril 1918.a., et "20.dets. toodi esimene salk, 5 meest kontrrevolutsionääre Massu vallast Haapsallu, kust neid peale esialgset ülekuulamist Tallinna Revolutsioonilisse Tribunali saadeti"²⁾.

Eestimaa Tööraha Nõukogu Revolutsioonilises Tribunalis andis aru oma tegevuse üle endises maavalitsuses K.Päts (tulevane Eesti kodanliku vabariigi president). Teda süüdistati maanõukogu ja maavalitsuse laialisaatmisel kaduma läinud tähtsate dokumentide hävitamises. Süüdistajana esines Viktor Kingissepp. Päts mõisteti tribunalil poolt saboteerimise pärast 1 kuuks vangi.³⁾ Tribunalis andsid vastust ka nõukogude võimu ja punakaardi laimajad. Näiteks mõistis tribunal 29.detsembril 1917 kod. Weidemani punakaartlaste laimamise pärast 3 kuuks vangi või 3 korda avalikult teatama igas Tallinnas ilmuvas ajalehes oma süüteost.⁴⁾ Selliseid "patukahetsusi ilmus sel ajal ajalehtedes sageli.

1) Tööline nr.18, 25.01.1918.

2) Tööline nr.1, 15.01.1918.

3) Edasi nr.4, 5.01.1918.

4) Tööline nr.2, 16.01.1918

"Tallinna Teataja" vastutavad toimetajad E. Hubelit karistati sõjasaladuste avaldamise pärast.¹⁾ Kontrrevolutsioonilise tegevuse pärast mõisteti Tallinna kodanikud Lubi ja Kuik 2 aastaks väljasaatmisele Eestist.²⁾

Karmimalt karistati kodanik Pommerit, keda süüdistati 1905. aasta revolutsioonist osavõtjate ülesandmises tsaari sardarmeeriale. Tribunal mõistis Pommeri 5-ks aastaks Eestist väljasaatmisele.³⁾

Üldiselt karistas Eestimaa Tööraha Saadikute Nõukogu Revolutsiooniline Tribunal selliste kontrrevolutsiooniliste kuritegude eest, nagu sabotaaž, nõukogude võimu vastase artikli avaldamine ajalehes jt. väga leebelt.

Kergeid karistusi määras ka Tartu Revolutsiooniline Tribunal selliste kuritegude eest, nagu nõukogude korra vastane agitatsioon või otsene üleskutse. Näiteks 27. jaanuaril 1918 arutas tribunal endise Tartu Maakonna Valitsuse esimehe Jansi süüasja. Jans oli levitanud üleskutset, mis avalikult kutsus nõukogude võimu vastu välja astuma. Kohtus rääkis Jans, et sakslastel olevat pühaks kohuseks oma rahvaid, kes 700 aastat Baltimaadel elanud, kaitsta. Tribunal karistas Jansi sellise nõukogudevastase tegevuse pärast pooleteisekuulise vangistusega.⁴⁾

Liivimaa kroonupalati ülemat Visberit karistas Tartu tribunal nõukogude vastase agitatsiooni pärast töölt vallandamise

1)

Tööline nr. 8, 25.01.1918

2)

Tööline nr. 16, 4.02.1918

3)

Edasi nr. 8, 25.01.1918

4)

Edasi nr. 22, 11.02.1918

1)
ja ühiskondliku noomitusega . Suurtalu omanikku H.Pettaid
karistatakse relvade varjamise, kontrrevolutsioonilise propa-
ganda ja ähvarduste eest nõukogude võimu esindajate suhtes
Baltimaadelt väljasaatmisega 4-ks kuuks 2) .

Nii Tallinna, Tartu kui ka Eesti teistes revolutsiooni-
listes tribunaalides suhtuti revolutsiooni vaenlastesse leebelt.
Tallinna revolutsioonilise tribunali tegevuse iseloomustamiseks
võib tuua veel sellise näite. Kui Viljandist saadeti Tallinna
revolutsioonilisse tribunali kohalikud kodanluse juhid, siis
Tallinna tribunal vabastas nad, selle asemel, et nende üle ko-
hut mõista. Liiga pehmet suhtumist töölisklassi vaenlastesse
Tallinnas tunnistas ka kindel eesti juhtiv bolševik Jaan Sih-
ver: "Tallinn oli küll rahva eelvõitleja, kuid oma klassivaen-
laste juhtide vastu oli ta liiga pehme. Tõnissonid, Pätsud ja
teised kontrrevolutsiooni korraldajad lasti lahti. Ka Viljandi
kodanluse ninamehed jõudsid Tallinnast õnnelikult tagasi" 3) .

Millega seletada revolutsiooniliste tribunaalide sellist
pehmet karistuspoliitikat?

Revolutsiooniliste tribunaalide tegevuses ilmnes suur vahe
endiste kohtutega võrreldes. Kui endiste kodanlike kohtute
esimeseks ülesandeks oli karistamine, siis revolutsioonilised
tribunaalid seadsid esimesest päevast peale oma tegevuse esime-
seks eesmärgiks kasvatamise. Uskudes, et kodanikud ise tunnevad

1) Edasi nr.13, 31.01.1918.

2)
Samas.

3)
Klassivõitlus nr.11, nov. 1919.

varsti õiglase sotsialistliku korra paremusi, karistasid tribunale üldiselt väga leebelt. Selline karistuspoliitika ei olnud õige.

Muidugi ei või alahinnata revolutsioonilise kohtu suurt kasvatavat osa. Kohtul lasus hiiglasuure tähtsusega ülesanne elanikkonna sotsialistlikul kasvatamisel, töödistsipliini kasvatamisel. Kuid revolutsiooniline kohus pidi esmajärjekorras olema proletaarse riigi organiks ekspluataatorlike klasside mahasurumisel.

See, et revolutsioonilised tribunale liiga pehmelt kohtlesid nõukogude võimu vastaseid, seletub ühelt poolt ka revolutsiooniliste tribunale organisatsioonilise nõrkusega, mis tulenes Kohtu Rahvakomissariaadi vigadest. Teiselt poolt aga ilmutasid bolševikud revolutsiooni alguses liiga pehmet suhtumist oma vaenlastesse.

Seda märkis ära ka J.V.Stalin vestluses saksa kirjaniku Emil Ludwigiga: " kui bolševikud tulid võimule, ilmutasid nad algul om vaenlaste suhtes pehmust... Varsti ilmnes, et selline pehmus ainult õnnestab Nõukogude võimu kindlust. Me tegime vea, ilmutades... pehmust suhtumises töölisklassi vaenlastesse"¹⁾.

Seda tunnistas hiljem ka Jaan Sihver, tuues selle põhjuseks esile, et "Eesti kodanluse jõud Eesti töörahva jõuga võrreldes nõrk oli, et Eesti töörahvas oma vaenlase liiga õlpsaste ära võitis. Eesti töörahvas ja tema juhid olid liiga suure-

¹⁾

Ленин и Сталин, Сборник произведений по изучению истории ВКПб, т. III, lk. 525.

meelsed oma klassivaenlaste vastu. Pärastpoole tuli aga Eesti töörahval oma suurmeelsuse pärast palju kannatada" ¹⁾.

Eesti töötav rahvas ei olnud sageli rahul revolutsiooniliste tribunali tegevusega. Töötav rahvas nägi õigusega pehmetes karistustes revolutsioonilise valvsuse nõrkust. Näiteks avaldasid Tallinna Peetri lauatehase töölised protesti Püssi veretöö süüdlase parun Stakelbergi vabastamise puhul tribunali poolt ja nõudsid tribunali ümbervalimist. Töölised nõudsid, et revolutsioonilise tribunali liikmeteks peavad olema kindlad, ²⁾ järeleproovitud revolutsionäärid - bolševikud.

Vahel võttis revolutsiooniliselt meelestatud rahvas isegi kohtupidamise algatuse oma kätte. Näiteks toimus 3. detsembril 1917 Tartus suur rahvakoosolek, kus nõukogude vastaselt meelestatud üliõpilane B. Klaarmann esines nõukogusid ja töörahvast laimava kõnega, üteldes, et "... nõukogude valitsus olla rajatud toore jõu peale, ... töölised olla aga nagu loomad..." ³⁾ Selline väljaastumine tekitas rahvas suurt viha. Klaarmann arreteeriti kohe ja tema üle teostati Tartu Revolutsioonilise Tribunali liikmete poolt kohapeal kohtumõistmine. Klaarmann mõisteti rahva-vastase väljaastumise pärast väljasaatmisele kolmeks kuuks Kroonlinna. ⁴⁾

1) Klassivõitlus nr. 11, 1919.

2) Tööline nr. 136, 23. 12. 1917.

3) Edasi nr. 131, 4. XII 1917.

4) Samas.

Töötav rahvas võttis vaimustusega vastu tribunaliide õig-
lased otsused rahvavaenlaste suhtes. Näit. 27. jaanuari 1918. a.
protsessi ajal Tartus kodanliku intelligentsi esindajate üle -
"Lõpuks oli publikumi seas üleüldine käteplaksutamine, mis
tribunali õiglasest mõistmisest tunnistust annab,"¹⁾ nagu kir-
jutati "Edasis".

Seal^{aga} kus revolutsiooniliste tribunaliide juhtimine kuulus
menševikele, langes juba niigi liberaalne suhtumine töörahva
vaenlastesse härmuseni, juba selge kahjurluseni. Näit. Rakvere
tribunal, mille eesotsas oli menševik Roots, laskis vabaks
Virumaa tuntud rahvakurnaja mõisnik Dehni²⁾.

Besti revolutsiooniliste tribunaliide tegevuses väärrib
suurt tähelepanu ja hindamist võitlus nõukogude võimu majandus-
-poliitiliste aluste kindlustamise eest.

Vabrikandid ja ettevõtjad, rikkudes nõukogude võimu kor-
raldusi, katkestasid tootmist, ei tunnustanud töölistkontrolli
jne. Maal arenes massiline spekulatsioon. "Igal pool spekulaa-
ritakse, alates paberrossimüüja uulitsapoisist ja lõpetades
kaupmehe ning vabrikandiga,"³⁾ kirjutati "Edasis" 1918. aasta
veebruaris. Nõukogude korrale vaenulikud elemendid püüdsid ära
kasutada sõda ja majanduslikku laost rikastumiseks.

Nõukogude valitsus nõudis otsustavat võitlust spekulanti-
de, saboteerijate, toiduainete varjajate jt. vastu. Näitaks

1) Edasi nr. 12, 22.02.1918.

2) Tööline nr. 133, 30.12.1917.

3) Edasi nr. 30, 21.02.1918.

15.nov. 1917 kohustas Rahvakomissaride Nõukogu Sõjalist Revolutsioonikomiteed: " võtma tarvitusele kõige otsustavamad abinõud võitluseks spekulatsioonide, sabotaaži, tagavarade varjamise jne." ¹⁾

Vastavalt nõukogude valitsuse korraldustele ja määrustele kuulusid ka Eestis kõik suuremad toidu- ja tarbeainete tagavarad konfiskeerimisele. Seoses toidulusraskustega keelati eraisikutel toiduaineid suuremal hulgal Eestist välja vedada. Samuti oli rangelt keelatud puskari ajamine ja müümine.

Nõukogude võimu korralduste rikkujad allusid revolutsioonilisele tribunalile.

Tähtsat osa etendasid revolutsioonilised tribunaliid võitluses nõukogude võimu majandusliku aluse kindlustamise eest, võitluses ettevõtjate sabotaaži ja kahjurluse vastu.

Revolutsioonilise Tribunali praktikas oli palju vabrikantide, ettevõtjate ja majaomanike protsesse. Näiteks arutas Tallinna Revolutsiooniline Tribunal "Volta" vabriku direktor Starki süüasja. Starki süüdistatakse tööliskontrolli poolt:

- 1) tööliskontrolli mittetunnistamises
- 2) abirahasajate nimekirja mitteesitamises
- 3) palga kinnipidamises.

Tribunal karistas Starki vallandamisega ja 1 kuise vangistusega või 1000 rubla suuruse rahatrahviga ²⁾.

Tallinnas toimus suur kohtuprotsess hotelli "Kuldilõvi" omanike üle, keda süüdistati toiduainete ja viina varjamises.

1) Собрание узаконений и распоряжений ...

nr.3, 8.12. 1917.

2)

Тööline nr.12, 30.I 1918

Tribunali otsusega kuulutati need konfiskeerituks ning hotell tunnistati rahva omandiks, s.t. natsionaliseeriti. Endisi omanikke aga karistati iga ühte 1-kuise vangistuse e. 10.000-rub-¹⁾lalise rahatrahviga .

Samalaadseid protsesse toimus ka Tartus, kus "hülsemi" (paberossikestade) vabriku omanikku Willmanni karistati vabriku seismapanemise eest 200.000-rublalise rahatrahvi ehk kogu varan-²⁾duse konfiskeerimisega, vastasel juhul aga 5-ks aastaks ühis-²⁾kondlikele töödele määramisega.

Tartu Revolutsioonilises Tribunalis karistati ka näiteks Tartu kinoomanik Tippe'it elektrienergia "varastamise" ja Täide-³⁾saatva komitee heaks 15% sissetulekutest moodustava maksu ta-³⁾sumata jätmise pärast" , kino üleandmisega kinoteenistujate ühingule ja poole varanduse konfiskeerimisega "kontrrevolut-⁴⁾siooni vastu võitlemise raudseks kapitaliks" .

Revolutsiooniline Tribunal näitas ennast igal pool töö-⁵⁾tava rahva majanduslike huvide kaitsjana. Näiteks Võru Revo-⁵⁾lutsioonilise Tribunali poolt karistatakse kohalikku ettevõtjat Kalekauri tööliste palgalehtede võltsimise ja ekspuaterimise pärast pooleteiseaastase vangistuse ehk 3.000-rublalise raha-⁵⁾trahviga .

1) Tööline nr.20, 8.II 1918.

2) Edasi nr.15, 2.II 1918.

3) Edasi (Petrogradi) nr.18, 13.XII 1917.

4) Samas.

5) Rahva Hääl nr.29, 21.II 1918.

Võib jätkata taoliste näidete toomist, kuid juba toodud materjalist on selge, millist suurt osa etendas Revolutsiooniline Tribunal nõukogude võimu majandus-poliitiliste aluste kindlustamisel, eriti võitluses kodanluse majandusliku sabotaazi vastu, mille kohta Lenin ütles: "Sabotaaž - see on püüd taastada vana paradiis eksploateerijatele ja vana pörgu töötavale rahvale"¹⁾. Saboteerimise eest määratud karistused on kõrgemad, mida Tribunalid²⁾ üldse on määranud.

Otsustavalt võitles Revolutsiooniline Tribunal ka spekulatsiooniga, toiduainete varjamise ja raiskamisega. Siin torkab kõigepealt silma taoliste süüasjade arvuline hulk - on vähe kohtuistungeid, kus tribunalid ei ole karistanud spekulante või viinategijaid.

Estimaa Tööraha Nõukogu Revolutsioonilises Tribunalis karistati näit. Rakvere suurkaupmeest tarbeainete varjamise pärast 20.000 rubla suuruse rahatrahviga ehk 2-aastase vangistusega²⁾. Samuti karistati ka Tallinna spekulante Luik'e ja Värki liha ja võiga spekulatsioonide pärast, kummagit rahatrahviga 10.000 rubla ulatuses³⁾. Tartu Revolutsiooniline Tribunal karistas tuntud suurspekulanti P.Munnat 200 000 rublalise rahatrahviga ehk mittemaksmise korral 10-aastase vangistusega⁴⁾. Kaupmees Sacki karistatakse rahatrahviga 5000 rubla suuruses toiduainete varjamise pärast⁵⁾. Kod. Huoponeni karistas tribunal

1) Lenin, V.I., Teosed, 26.kd., lk.459.

2) Tööline nr.20, 8.II 1918.

3) Tööline nr.9, 26.I 1918.

4) Maatamees nr.15, 31.I 1918.

5) Edasi nr. , 21.I 1918.

korteritega spekulatsioonide pärast 1480 rubla suuruse trahviga Tööbüroo heks. Ka Narva Revolutsioonilises Tribunalis on arutusal olnud asjade seas esikohal spekulatsioonid. Näiteks on olnud siin 20. dets. 1918 arutusal järgised süüasjad: 1 vargus, 1 nõukogude võimudele vastuhakkamine ja 5 spekulatsioonide juh-
1) tu . Narva suurkaupmehe-spekulante karistati tribunali poolt rahatrahviga kuni 10.000 rubla .
2)

13. jaanuaril 1918. a. andis Eestimaa Tööraha Nõukogu Täitevkomitee välja "karistuse määruse" viinatööstajate kohta. Revolutsioonilise Tribunali kohustati rangelt karistama viinapõletajaid ja -müüjaid kuni 3-aastase ühiskondlikele töödele mõistmise ja rahatrahviga kuni kogu varanduse konfiskeerimiseni. Peale selle pidi Revolutsiooniline Tribunal karistama isikuid, kes olid süüdi vilja müümises viinavalmistajatele ja neid, keda süüdistati viinavalmistajate ja -müüjate varjamises .
3)

Viinapõletajaid ja -müüjaid on karistanud kõik Revolutsioonilised Tribunalid Eestis. Siinjuures paistab eriti silma Võru Revolutsiooniline Tribunal, kus ajavahemikus 10.-13. jaanuarini 1918. a. 15-st arutusal olnud süüasjast 11 on seotud viinategemise ja -müümisega. Karistuse määr kõigub siin 300-
4) -3000 rubla või vastavalt 1-8 kuuse vangistuse vahel .

1) Rahvaleht nr. 8, 25. I 1918.

2) Samas.

3) Tööline nr. 13, 31. I 1918.

4) Rahva Hääl nr. 17, 16. II 1918 ja nr. 18, 19. II 1918.

Nagu oli karistatav viina tegemine ja müümine, nii oli karistatav ka viina ostmine ja joomine. See ei olnud harukordne nähtus kui tribunali süüpingis istusid joodikud ja huligaanitsejad.

Peale kontrrevolutsiooniliste kuritegude tuli tribunali del arutada ka vähemtähtsaid kriminaal- ja tsiviilasju.

b) Kriminaal- ja tsiviilasjad.

=====

Sõda ja revolutsioon tõstsid esile ühiskonna põhjakihte, kes püüdsid ära kasutada vanalt kohtult uuele kohtule ülemineku perioodi. Deklasseerunud elementide poolt pandi toime rohkearvulisi rüüstamisi ja tapmisi. V.I.Lenin kirjutas sel puhul: "Kuid need elemendid, kõige halvem, mis on vanast korrast järele jäänud, mis kannavad edasi kõiki tema vanu pahesid, peame me välja viskama, kõrvaldama..."¹⁾

Vargaid ja huligaanitsejaid on näit. sageli karistatud Tartu revolutsioonilise tribunali poolt. Tartu tribunal arutas 26.jaanuaril 1918.a. kümnet varguse ja võltsimisega seotud süüasja.²⁾

1) Lenin, V.I., Teosed, 26.kd., lk.432.

2) Edasi nr. 32, 28.12.1917

Samuti tuli revolutsioonilistel tribunalidel tegeleda abielulahutusprotsessidega.

Varem loeti abielu eluaegseks lahutumatuks liiduks, mille lahutamine oli seotud suurte raskustega. Seejuures esines palju varanduslikel kaalutlustel sõlmitud kiriklik-kodanlikke abielusid. Nõukogude valitsuse abielulahutuse dekreedil alusel võimalus aga lahutada kõiki vanu abielusid kummagi poole soovil¹⁾. Tavaliselt revolutsiooniline tribunal rahuldab kõik lahutada soovijad.

Abielulahutuste juures paistab silma nende protsesside suur arv. Nii oli "Edasi" andmeil 1918. aasta jaanuaris Tartu tribunali poolt arutatud 48 abielulahutuse nõuet.

Vaadeldes revolutsiooniliste tribunalide tegevust näeme, et tribunalid võimaldasid süüdimõistetutele valiku rahatrahvi, vangistuse või mõne teise karistusviisi vahel. On teada, et paljud süüdlased eelistasid tasuda rahatrahvi. Selline karistusviis ei olnud efektiivne just jõukamate klasside suhtes, kes võisid kergesti hüvitada oma süüteo rahasummaga. Kuid teiselt poolt kasutas nõukogude riik need summad ära töötavate masside huvides.

Üldiselt peab märkima, et vaatamata pehmele karistuspoliitikale tegid revolutsioonilised tribunalid ära suure töö Nõukogude võimu kindlustamisel Eestis. Erakordset tähtsust tuleb

¹⁾ Собрание узаконений и распоряжений ...
nr.10, 28.12. 1917.

omistada asjaolule, et esmakordselt ajaloo võimaldus nüüd töötavatel hulkadel osa võtta kohtumõistmisest. Töötav rahvas oli eluliselt huvitatud revolutsiooniliste tribunalide tegevusest, mis tingis alati tribunali istungitest suure osavõtjate arvu.

Analüüsides revolutsioonilise kohtu tegevust Eesti on vajalik revolutsiooniliste tribunalide kõrval jälgida ka nõukogude võimu esimesi samme rahvakohtute organiseerimisel.

II ESIMESED RAHVAKOHTUD BESTIS.

Bestimaa TSSN Täitevkomitee määrusega 27.novembrist 1917 keelati seni veel kohati eksisteerimist jatkanud rahvakohtute tegevus ja anti korraldus uute kohalike kohtute sisseseadmisest. Määruses oli öeldud:

1) viivitamatult sisse seada kohalik kohus

2) alalised kohalikud kohtunikud valitakse Tallinnas, Tartus ja Narvas tööliste ja soldatite nõukogude poolt; maal - maakonna töörahva nõukogu poolt.

3) linnas valitakse tööliste ja soldatite poolt mitte vähem kui 30 liiget iga kohtu jaoks, maaelanike asjade arutamiseks aga valla või alevi elanike üldkoosolekul, millest võtavad osa kõik mõlemast soost kodanikud, kes on valimiste päevaks 18 aastat vanaks saanud. Valimisi teostatakse salajase hääletamise teel. Iga valla või alevi kohta valitakse hääleenamusega vähemalt 6 kohtuliiget (kaasistujat).

4) asjaajamine toimub eesti keeles.¹⁾

Alates 18.detsembrist 1917 hakati Bestis asutatavaid kohalikke kohtuid nimetama rahvakohtuteks.

Ülaltoodust näeme, et rahvakohtud valiti otseste, demo-

1) Edasi nr.15, 6.12. 1917.

kraatlike valimiste teel, nende tööst võttis osa kogu töötav rahvas oma esindajate, kohtunike ja rahvakaasistujate kaudu.

SÜüdistajateks ja kaitsjateks võisid rahvakohtus olla kõik täisõiguslikud kodanikud. Endised kohtu-uurijate, prokuröride ja advokaatide ametid kaotati ära. Rahvakohtud võisid kasutada vanu kohtuseadusi sel määral, kui palju nad "revolutsioonilisele õigustundele" vastu ei käinud. Rahvakohtute alla kuulusid kõik tsiviilnõudmised kuni 3000 rublani ja kriminaal-asjad, mille eest karistus võis ulatuda kuni 2-aastase vangistuseni.

Võitlust kontrrevolutsiooni, spekulatsioonimise, liiakasuvõtmise, sabotaaži jms. vastu teostasid nõukogude poolt valitud Revolutsioonilised Tribunalid.

Rahvakohtute organiseerimisel tuli nõukogude valitsusel ületada suuri raskusi. Kõigepealt tuli kokku pörgata vana kohtuaparaadi vastupanuga. Nii kirjutas "Rahvaleht" selle kohta: "Sellele vaatamata, et valitsus andis kogu endiste kohtuasutuste ärakaotamise kohta, püüdsid need oma tegevust jätkata. Sõja-Revolutsiooni komitee pani **k ö i k** tsaariaegsed kohtuasutused kinni¹⁾".

Raskusi oli uue kohtuaparaadi komplekteerimisel, sest nõukogude riigil puudusid vastava ettevalmistusega eriteadlased - õigusteadlased. Olukorra sunnil olid kohalikud nõukogud sunnitud osaliselt rahvakohtutes kasutama vanu "õigusteadlasi". Näiteks kuulutas Järvamaa TSN Täitevkomitee "Töölises",

1) Rahvaleht nr.34, 8.XII 1917.

et vanad õigusteadlased annaksid end Maakonna rahvakohtu va-
limistel rahvakohtunike kandidaatidena Ules¹⁾ .

Kuna nõukogude kohtuseadusi ei olnud veel välja töötatud, siis aitas küsimust lahendada vastavalt RKN ettekirjutusele osaline rahvakohtu seaduste kasutamine.

Vana kohtuaparaadi ja seaduste kasutamine ei vähendanud aga rahvakohtu kvalitatiivset erinevust vanast rahvakohtust. Uue sisu andis kohtule töötava rahva aktiivne osavõtt rahvakohtu tööst.

Bestis toimus rahvakohtute organiseerimistöõ võrdlemisi aeglaselt. Alles 1918. aasta veebruariks võis suurem osa rahvakohtuid tööle asuda. Maa raske poliitilise ja majandusliku olukorra tõttu tuli nõukogude riigil lahendada kõige kiirema iseloomulised, elulised küsimused. Kohtu alal tulid kõigepealt tööle rakendada Revolutsioonilised Tribunalid, kelle kompetentsi anti kontrrevolutsioonilised süüasjad, sabotaaž, spekulatsioon jms., kuna aga rahvakohtute tegevus jäi tagaplaanile. Seetõttu ei jõutud paljudes kohtades rahvakohtuid tööle rakendada, näit. Tartus.

Tallinnas viidi rahvakohtute valimine läbi 1918. aasta jaanuari lõpul. Töölised valisid oma esindajad rahvakohtusse. Tallinna Tselluloosivabriku tööliste poolt valiti näit. rahva-
kaasistujateks töölised Karl Hegelberg ja Hans Eisen²⁾ . 1918. aasta veebruari algul asus Tallinna rahvakohus 3-es jaoskonnas

1) Tööline nr.22, 11.II 1918.

2) Tööline nr.12, 30.I 1918.

1)
tööle .

Järvamaal toimusid rahvakohtute valimised 30. ja 31. jaanuaril ja uus kohus asus tööle veebruari algul. Seoses rahvakohtute tööleasumisega lõpetasid Järvamaal oma tegevuse senini veel töötanud vallakohtud ja ülemtalurahvakohus .

Narvas toimus rahvakohtu pidulik avamine 17. veebruaril 1918. Rakveres alustas tööd Virumaa rahvakohus .

Võrus toimusid rahvakohtu valimised veebruari keskel. Valiti 9 rahvakohtunikku, ja eesistujaks Oskar Leegen . Rahvakohtunikud valiti ka Viljandis.

Põhiliselt jõuti rahvakohtute organiseerimistöö Eestis lõpetada enne saksa okupatsiooni algust. Peatselt algava sakslaste pealetungi tõttu ei saanud rahvakohtud veel õieti tööle asudagi. Saksa okupandid likvideerisid töörahva võimu ja kehtestasid julma okupatsiooni režiimi, milles neid abistasid Jansi taolised eesti kodanlikud natsionalistid.

Rahvakohtute taaskehtestamine sai võimalikuks alles 1940. aastal, mil eesti töötav rahvas Nõukogude Liidu toetusel kukutas kodanluse diktatuuri Eestis. Ühes uue, nõukogude riigiaparaadi loomisega antakse 1940. aasta novembris välja ka seadlus vana kohtusüsteemi likvideerimise ja uue kohtu - rahvakohtu loomise kohta .

1) Tööline nr.15, 2.II 1918.

2) Tööline nr.22, 11.II 1918.

3) Samas.

4) Tööline nr. 20, 8.02.1918

5) Rahva Hääli nr.18, 19.II 1918.

6) Eesti NSV ajalugu, lk.394.

K O K K U V Ö T E .

V.I.Lenin, rääkides vana kohtu lammutamisest ja uue, nõukogude kohtu loomisest ütles: "Tehtagu kisa, et meie reformeerimata vana kohut, lammutasime ta otsemaid. Me puhastasime sellega tee tõelisele rahvakohtule, ja mitte niivõrd repressioonide abil, kui võrd masside eeskujuga... formaalsusteta muutsime kohtu eksploateerimise tööriistast kasvatuse tööriistaks..."¹⁾

See, millest rääkis Lenin, toimus Oktoobrirevolutsiooni läbiviimise perioodil ka Eestis: vanad kodanlikud klassikohatud hävitati ja loodi uued - revolutsioonilised tribunaliid ja rahvakohtud. Kui vana kohus oli eesti kodanluse ja mõisnike tööriistaks, siis uus revolutsiooniline kohus kujunes proletariaadi diktatuuri käes kontrrevolutsioonivastase võitluse ja töötajate kasvatamise vahendiks.

Eesti kohalikud nõukogud arendasid sel perioodil loovalt revolutsioonilist õigust, luues uue, revolutsioonilise kohtu enne igasuguseid dekreete keskusest. Uus kohus lõi revolutsioonilise seaduslikkuse ja talitas selle järgi.

Vaatamata sellele, et revolutsioonilised kohtud olid Eestis nõrgad, tegid nad ära küllaltki suure töö võitluses kontr-

1) Lenin, V.I., Teosed, 26.kd., lk.427.

revolutsiooni, sabotaaži, spekulatsiooni jms. vastu. Eriti tuleb hinnata revolutsiooniliste tribunalide tegevust nõukogude võimu majandus-poliitiliste aluste kindlustamisel. Samuti oli suur tähtsus revolutsiooniliste tribunalide tegevusel üldiste kohtute funktsioonide täitmisel.

Eriti tuleb rõhutada töötavate masside osavõttu revolutsiooniliste kohtute tööst. V.I.Lenin märkis, et nõukogude kohtu eduka töö pant seisab just laiade töötava ja eksploateeritava elanikkonna masside osavõtus õigusemõistmisest. Ka Eestis võtsid töötavad hulgad aktiivselt osa õigusemõistmisest.

Revolutsiooniliste kohtute edukas tegevus olenes suurel määral nende juhtimisest. Revolutsioonilised tribunalid, millede eesotsas olid bolševikud, pälvisid töörahva lugupidamise ja usalduse. Kohati, kus tribunalide etteotsa sattusid menševikud, muutusid tribunalid ajuti rahvavaenlaste soosijateks (Rakvere).

Revolutsioonilise kohtu õiglased, võrdlemisi pehmed otsused tekitasid kontrrevolutsioonilistes klassides viha nõukogude kohtuorganite vastu. Eesti kodanlus ja mõisnikud püüdsid mitte tunnistada uut kohust, uut revolutsioonilist seaduslikkust, mida nad väljendasid isegi kohtuprotsessidel. Narvas aga, kus kodanlus üritas kontrrevolutsioonilist vastuhakku nõukogude võimule, hävitati vastuhakkajate poolt kohalik revolutsiooniline tribunal¹⁾.

1) Rahvaleht nr.12, 30.01. 1918.

Nõukogude võim astus ka samme rahvakohtu organiseerimiseks. Rahvakohtud valiti kohalike töörahva saadikute nõukogude poolt, nagu see toimus Eestis 1940. ja 1944. aastal.

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKMATERJALID.

I M a r k s i s m i - l e n i n i s m i k l a s s i k u d .

- Lenin, V. I., Kiri F. E. Dzeržinovile. Teosed, 26. kd., Tallinn 1954.
- Lenin, V. I., Kolmas Ülevenemaaline Nõukogude Kongress, Teosed, 26. kd., Tallinn 1954.
- Lenin, V. I., Ülevenemaaline Erakorraline Raudteelaste kongress, istung 13. (26.) jaanuaril 1918, Teosed, 26. kd., Tallinn 1954.
- Lenin, V. I., Artikli "Nõukogude võimu järjekordsed ülesanded" esialgne visand, Teosed, 27. kd., Tallinn, 1955.
- Lenin, V. I., Nõukogude võimu järjekordsed ülesanded, Teosed, 27. kd., Tallinn 1955.
- Ленин и Сталин, Сборник произведений по изучению истории ВКПб, т. III. ?

Stalin, J., Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XVIII kongressil, Leninismi küsimusi, Tallinn 1952.

II Kirjandus.

Besti NSV ajalugu, Tallinn, 1952.

Карев, Д.С., Советское судоустройство, Москва 1951.

Козевников, М.В., История советского суда, Москва, 1948.

Kingissepp, V., Kellele iseseisvus, kellele ike, Tallinn 1946.

Miller, V., Esimeste nõukogude kohtute organiseerimine Bestis, Edasi, nr.29, 5.02.1949.

Saat, J., Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Bestis, Tallinn, 1950.

Siilivask, K., Tartu linna ja maakonna töörahva võitlus nõukogude võimu eest perioodil 1917.a. märts - 1918.a. veebruar, 1951 (diplomitöö).

Установление Советской власти на местах в 1917-1918 годах, 1953 /Рейман, В.Э., Борьба большевиков за советскую власть в Эстонии /октябрь 1917 г. - февраль 1918 г.//

III Allikmaterjalid.

Собрание узаконений и распоряжений Рабочего и Крестьянского правительства, 1917-1918.

Новый народный суд / Декреты, положения и инструкции / Москва 1918.

"Edasi", ajaleht, Tartu, 1917-1918.

"Edasi", ajaleht, Petrograd, 1917-1918.

Petergrad (Leningrad)

"Klassivõitlus", ajakiri, 1919.

"Kiir", ajaleht, Tallinn, 1917.

"Maatamees", ajaleht, Tallinn, 1917-1918.

"Proletaarne Revolutsioon Eestis", ajakiri, Leningrad,
1928-1929.

"Rahva Hääl", ajaleht, Võru, 1917-1918.

"Rahvaleht", ajaleht, Narva, 1917-1918.

"Tööline", ajaleht, Tallinn, 1917-1918.

"Tööraha Hääl", ajaleht, Viljandi, 1917-1918.

S I S U K O R D.

Sissejuhatus	lk.	2
I Revolutsioonilise Tribunali asutamine ja tegevus Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni läbiviimise ajal Eestis	lk.	4
1. Revolutsioonilise Tribunali asutamine Eestis.	lk.	6
2. Revolutsioonilise Tribunali tegevus Eestis..	lk.	18
a) Kontrrevolutsioonilised kuriteod	lk.	21
b) Kriminaal ja tsiviilasjad	lk.	32
II Esimesed rahvakohtud Eestis	lk.	35
Kokkuvõtte	lk.	39
Kasutatud kirjandus ja allikmaterjalid	lk.	42